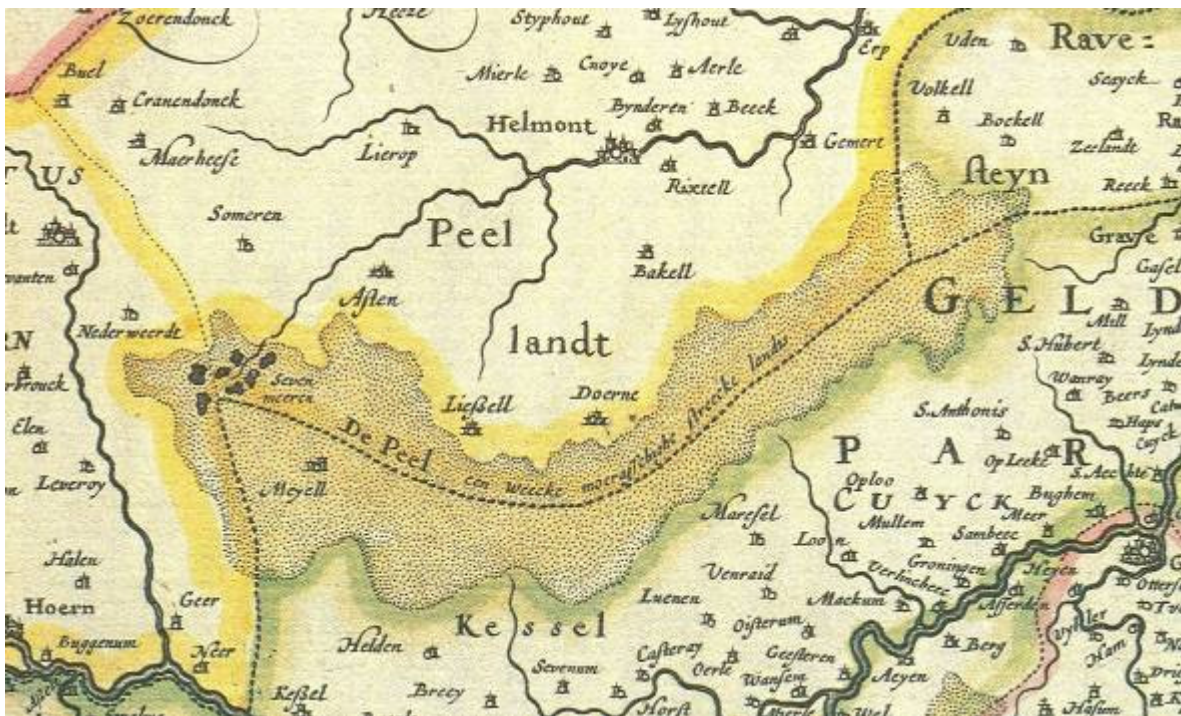

Over "vaale, piepert en aawwieverhaor"

Turfstekerstermen uit Meijel

Een beschrijving van de terminologie van een Meijelse turfsteker is anno 2012 geen weergave meer van levend taalgebruik. Turfsteken in de Peel is al lang verleden tijd geworden. De oude turfgrond zoals die was beginnen te groeien al van ver voor Christus, heeft overal plaatsgemaakt voor bouwgrond of andere bestemmingen. Een paar restanten veen liggen nu versnipperd in wat eens een grote lap hoogveen was op de grens van Noord-Brabant en Limburg.

Wanneer ik hier een beschrijving geef van de terminologie van de Meijelse turfsteker, moet ik terugvallen op wat ik al veel eerder over dit onderwerp verzameld en geschreven heb. De belangrijkste bron hiervoor is mijn proefschrift "Veenderijterminologie in Nederland en Nederlands-talig België" (in 1981 verschenen). En in de jaren 1962/63 heb ik voor mijn studie Nederlandse Taal- en Letterkunde bij professor Weijnen een kandidaatscriptie geschreven die getiteld was "Veenderijtermen in Meijel en de nabije omgeving". Uit deze bronnen put ik voor het schrijven van dit verhaal.

Het gros van de gegevens had ik in 1962 verzameld door een tiental gesprekken met P. Verstappen oftewel Wippe Pier (17 februari 1882 / 15 december 1965). Toen 80 jaar oud, geboren en getogen in Meijel. Reeds vanaf zijn elfde jaar ging Pier turfsteken bij de mij. Griendtsveen (The Griendtsveen Mosslitter Co.Ltd.) en de gemeente Deurne. Dit was ongeveer van 1894-1906. Wippe Pier was een vlot en op zijn gebied intelligent prater, zodat ik rustig mag veronderstellen via hem betrouwbaar materiaal verzameld te hebben. Aan hem heb ik de Meijelse woorden ontleend zoals die in de 'georganiseerde turfwinning' voorkwamen en een groot deel van de woorden zoals de Meijelse boeren en kleingebruikers die plachten te gebruiken bij het turfsteken.

Pier Verstappen 'Wippe Pier' in 1957

Verdere gegevens heb ik in 1962 ontleend aan gesprekken met C. Thijssen (Klómpe Koob), 90 jaar oud en J. Verstappen ofwel Heines Keub, oud 76 jaar. De laatste gaf mij wat inlichtingen over het *stééke vur eige gerief*. In 1962 werd er hier en daar nog geturfd in de Peel en zeker toen nog in Griendtsveen. Met eigen ogen heb ik turfstekers aan het werk gezien, zodat ik de verhalen van Wippe Pier e.a. aan de werkelijkheid kon toetsen. Zelf turf gestoken heb ik nooit, alleen één keer een kleine hoeveelheid die nodig was bij de 'Oude Ambachten' voor de heemkundevereniging.

In 1962 schreef ik in de inleiding op de scriptie:

"Heden wordt in de Meijelse Peel praktisch geen turf meer gestoken en het zal niet lang meer duren of de *törref* zal als bezienswaardigheid te bekijken zijn in een streekmuseum voor oudheidkundige bijzonderheden; dan zal ook de vaktaal alleen nog voortleven in de herinnering en geleidelijk vervagen en de

volksmond zal slechts spreken van *törref*, misschien *klot* en over het primitieve leven der turfstekers zal gesproken worden als over iets romantisch maar toch weinig benijdenswaardigs".

Anno 2012 zijn deze woorden volledig uitgekomen.

In de beschrijving van het turfsteken wil ik in dit kader alleen ingaan op het steken door de boer en kleingebruiker, de steker voor eigen gerief.

Turfsteken door de kleingebruiker in de Meijelse Peel.

Bij het turfsteken moet men, zoals gezegd, onderscheid maken tussen het steken van de kleingebruiker die voor eigen gerief stak en het steken bij de maatschappij zoals bij de Mij. Griendtsveen of de gemeente Deurne.

De verschillende manieren van steken geven ook verschillende woorden.

In het algemeen genomen vertoonde de veengrond in de Peel de volgende structuur:

- a. heiplag, 10 à 20 cm dik
- b. een laag bonkaarde, 20 à 40 cm dik
- c. een laag grauwveen, 40 à 100 cm dik
- d. de loklaag, enkele centimeters dik
- e. het zwartveen, 3 meter en meer dik
- f. de smeerlaag, vormeloos zwartveen
- g. de darglaag
- h. zand

Lang niet altijd vertoonde het veen deze structuur. Op sommige plaatsen zat praktisch alleen grauwveen, op andere plaatsen alleen zwartveen of losveen. Meijel had bijna overal dit losveen.

Wat is losveen ?

Het Meijelse veen is door de eeuwen heen randgebied geweest van het eigenlijke hoogveen de Peel, of is het *övvverstééke pieël* geweest? Dat laatste wil zeggen dat het veen, zeg een eeuw terug, vastveen, *vaaste pieël*, geweest of zoals Wippe Pier het uitdrukte "grond zoals Onze Lieve Heer die geschapen heeft". Naderhand is het veen

bewerkt en door het aan elkaar groeien van het *eumgesjoote moer* of *wéchgebóngkt* moer is het met hei en gras weer tot nieuwe turfgrond geworden, zij het slechte *rómmel* die rond de eeuwwisseling en ook daarna nog gestoken werd. Plaatselijk kwamen er in Meijel wel echte, vaste venen voor, maar het grootste deel van de turfgrond was een soort bonkveen waaruit een slechte soort turf gehaald werd.

Aangekomen op de plek waar hij wilde gaan steken, begon de Meijelse turver eerst de

hééj te verwijderen, *hééj mèèje* of 't *bóngke* genoemd. Hiervoor had hij een *bóngksjup*. Moest men grotere stukken hei afdoen, dan had men ook wel een *hétjzeecht* (heizicht) nodig. Deze heizicht was een soort zeis met een steel, de *snó*, van 1.30 m à 1.40 m lang. Aan de steel zaten twee handvatten, één boven en één onder, de *knabbe*. Het blad was de *zeecht*.

Bonkschop of bóngksjup

Het maaien van *hééjstrouwsel* deed men met de *hééjzeisse*. Dit strooisel bestond uit gras, smelen en hei. Er kwam geen zand bij en het maaien ging kieskeuriger dan het maaien met de heizicht. De *hééjzeisse* had een *snó* 'de steel', verder één handvat, de *knab*, en het metalen blad was kleiner dan bij de heizicht.

Het heistrooisel gebruikten de boeren voor hun stallen.

Had men het bovenste van de hei weggenomen, dan werden vervolgens de zoden, de *zooj* of *ris* afgestoken. De zoden hadden de grootte van een turf en ze werden achter de steker neergelegd, de *zooj afzitte*. Er werd niet veel mee gedaan. Af en toe werden ze wel gebruikt voor de dakvorsten op strooien daken. Aan weerskanten van de nok werden

ze vast gestoken met een pin door het stro heen. Als dakbeschutting werden de zoden ook wel benut bij de *pieëlhut*. Zo'n peelhut was gemaakt van droge turven, gewoonlijk grauwveenturven. Het dak was samengesteld uit hout en berkentakstruiken. Daarop kwamen de zoden te liggen. De hut moest dienst doen als karige beschutting voor de turfsteker tegen regen en onweer.

Wollegras dat in de turflagen 'lok' of 'koof' werd

Was het bonksel verwijderd, dan kon men, mits men behoorlijke veengrond had, *vaale stééke*. De *vaale* was de turf uit het grauwveen, mosturf.

In de Meijelse Peel werd de turf *op goej oeëg* gestoken: men stak willekeurig en de maat kwam niet zo nauw. In het algemeen mikte men op een turf van ca 30 cm lengte, 12 cm dikte en ongeveer 18 cm breedte.

Met de *törrefspaaj*, een schop met een lang spits toelopend blad en zo breed als een turf, kon de steker 6 à 7 turven diep steken.

Met de turfspa ging de turfsteker *bèngkskes maake*. Een *bèngkske* was één turf lang en diep tot op de bodem en over de gehele breedte van de veenkuil, de *köl* of *kuul*. De gehele strook die men van de gemeente gepacht had om te turven was het *vèltje* of *törrefvèltje*.

Onder de *vaale* zat bij goed veen de zwarte of, zoals men in Deurne en Asten zei, de *klot*. Dit was om te stoken de beste soort turf.

De *vaale* werd hoofdzakelijk gebruikt om turfstrooisel te maken. De smeden hadden de *vaale* nodig voor het leggen van ijzeren banden rondom de wielen van een boerenkar.

De turfspade of 'törrefspaaj'

Wanneer de turfsteker eenmaal op de zwarte turf stootte, was hij nogal eens vlug aan het *gróntwatter*, dat *van onder ópbórtelde*. Dat omhoogkomen van het grondwater noemde de Meijelse turfsteker de *ópbórteling*. Dit opborrelen geschiedde als het grondwater hoog zat. Het water kon niet omlaag en het werkte zich omhoog. Doordat de laag moer steeds dunner werd, werd de opwaartse druk sterker dan de neerwaartse. Het gevolg was dat midden in de kuil, waarin men aan het graven was, *bulte* ontstonden. De bulten braken op een gegeven moment door, het *dörbrééke van de bulte*: het grondwater brak door in de veenkuil.

Volgens Wippe Pier ontstonden die bulten vooral als *te sjèèrep* naar het zand toe werd gestoken. De put vloeide vol water en de turfsteker moest maken dat hij uit de put kwam, wilde hij niet verdrinken.

Zat er eenmaal water in de kuil dan kon men niet meer gewoon steken. Wel kon de turfsteker met de schop nog in *bungk stééke*. Dat wil zeggen: de steker stak willekeurig in de kuil en gooide hierna stukken turf, de *bungk* op de kant waar ze te drogen werden gelegd. De gewone man haalde hieruit wat erin zat. Zo gebeurde het zeker niet bij de maatschappij en de gemeenten.

Hier en daar trof men tussen de *vaale* nog een soort turf aan, korrelig, zwart en vet als boter: de *péékert*. Het was een goede brandturf. De *péékert* (het woord moet wel van

pek, in het Meijels *péék*, afgeleid zijn) moet hetzelfde zijn als wat men in Asten *smeerklot* noemde. Onder de zwarte turf zat lichte turf, de *witte* of *piepert*. Was de turfspecie praktisch modder geworden, dan sprak men van *baggert*. Over het baggeren kom ik echter nog te spreken.

Al kwamen in Meijel de verschillende soorten turf wel voor, de ene soort meer als de andere, toch staken de boerenmensen hoofdzakelijk tussenturf, *den tus* of *tusse stééke*.

Deze tussenturf zat in een laag gebied bij vennen o.a. Had men deze turf gestoken, dan zat men al op het water. In Meijel stak men deze tussen o.a. bij de *Krusjvéenne*, één à twee diep maar. In kwaliteit niet veel hoger als de tussen waren de *vlingke*. De *vlingk* was een dunne plag van ongeveer 3 cm dik.

vlingkestééker of haazoeër

Heide hield het geheel bij elkaar. *Vlingke spaaje* deed men waar weinig echt veen zat. Met de *vlingkestééker* of *haazoeër* schoot men de dunne heiplaggen, met vaak nog zand erbij, uit de grond. Iedere gestoken *vlingk* werd met de *haor* naar de grond toe neergelegd. De *haor* waren de smelen en de hei die men met de *vlingk* mee stak. Vlinken werden gebruikt als aanmaakturf, maar ook wel voor andere doeleinden. Bij het *vlingke spaaje* had de steker de schop laag voor de knie vast en moest hij iedere keer diep doorbuigen. Dit leverde hem wel de nodige turven op, maar kostte hem op een dag ook wel een broek. Op één middag had de steker al gauw een hoop vlinken verwerkt, wel een kar of drie, vier. 's Avonds smeulden de turven al in het open haardvuur, waar een grote schoorsteen moest proberen alle rook te verwerken.

Van mijn vader heb ik vaker vernomen dat hij, als hij voor de oorlog van Haelen naar Meijel fietste, al van verre Meijel kon ruiken. Het rook naar turf en vlinken.

Om de *maot te gééve* hadden enkele boeren een *linjizjer*, ijzer, een ijzeren half-cirkelvormige schijf aan een steel met dubbele handgreep. Men kon hiermee echter niet zo diep steken als met de turfspa, hetgeen soms moeilijkheden opleverde voor het vinden van de juiste gleuf om te steken. Bij het steken kwam men vaker dan eens *énne poest* tegen of *pieëlpuust*. Zij waren een ware plaag voor de turfsteker. Men kwam er bijna niet doorheen. Soms moest er een *aks* of *bielke* aan te pas komen.

Met de *kruige* vervoerde men de gestoken turven naar de kant, het *afstoeëte*. Men bond stro om het rad, er *stroeë eumdrèèje*, om beter te kunnen *vaare* met de kruiwagen door het zompige turfveld. Bij het vervoer werden ook vrouwenkrachten ingeschakeld.

Peelkruiwagen of kruige

Op het droogveld werd de turf in *sjrèngk gezit*, in ronde hoopjes die naar boven toe taps uitliepen in de vorm van bijenkorven. Ongeveer 50 turven gingen in een *sj-rèngske*. Na enige tijd in zo'n schrankjes gestaan te hebben, werden de turven in *énne groeëte sjrangk gezit*. Stukken en brokken werden binnenin gelegd, zodat de hoop gevuld was. Met de *kaar* bracht men de gedroogde turven in september naar huis in de *törrefsjop*, de turfschop.

Schrank of sjrangk

Baggeren door de boer / kleingebruiker

Een aparte bereiding kende de baggerturf, de *baggert*, die in de onderste laag aangetroffen werd en zich vaak in het water bevond. Het *baggert maake* was een vies en zwaar werk.

Men stond op blote voeten in de drassige kuil met meestal niet meer aan als een *baggersbóks* of een *törrefslérrebóks* en soms een *keel*, boerenkiel. Paard en wagen stonden voor de baggeraar. De modder waaruit de bagger bereid werd, de *baggersliiek*, werd met de *móddersjup* in de *karbak gesjoote*.

De kar waarin het slijk werd gesmeten, was een *meestkaar* of *kórte kiepkaar*. Met de kar vervoerde men het slijk naar een ligplaats, het *baggerbat*, waar de substantie door de baggeraar met een *baggerhak* fijn kapotgemaakt werd. Het *baggert hakke* was een intensief werk. Om het slijk nog fijner kapot te krijgen dan het al was, draaide men de baggerhak om en bewerkte de hakker de specie met de *hoest* van de hak.

De modder lag zo *bouwklaor*.

Vervolgens werd hij *gesleecht*. *Sleechte* is het heel fijn gelijkmaken. Hierna werd de bras zo gelijkmatig mogelijk uitgespreid, het *utjeréndoe*. Met de heizicht of een *stèmper* werd de brij vastgestampt, het *ènstampe van de baggert*. Een *stèmper* was een blok hout met een houten steel waarmee men loodrecht naar beneden stampte waardoor het baggerslijk weer *anén vaast kwaam te zitte*.

Lag het slijk mooi op de hei uitgespreid dan sprak men van een *spréj* of *bét*. De oppervlakte baggerslijk verschilde nogal eens. Er waren banen van 20 à 30 meter, maar ook van 10 meter lengte.

Wanneer de spreij zich na enige dagen door indroging voldoende gezet had, werd ze getreden of getrapt, de *baggert trééje*. Hierbij had men *tripklómpe* aan. Een *tripklómpe* was een soort klomp die onder vierkantig verbreed was tot 10 à 12 cm.

Na voldoende indroging werd de baggerspreij gesneden. Vers uit de kuil kon dit snijden niet plaatsvinden, omdat de spreij dan dicht zou drijven. Zelfs na een paar dagen kreeg men na een *dóndersjoer* nog wel eens *deechtgedrivve baggert*. Men moest dan weer opnieuw de *baggert snéje*. Baggersnijden deed men in banen van 25 cm breedte. Loodrecht hierop werden nieuwe banen getrokken, zodat de baggersurven gemarkeerd waren, de *baggert in*

rutjes snéje. De dikte van de turf was ongeveer 15 cm. Door indroging kromp hij later nog wat in. Voor het snijden van de baggerturf gebruikten de boeren gewoonlijk de *tórrefspaa*, echter nu met een langere steel dan normaal. Nederweertse boeren kenden hiervoor een *sjriefstèk*. Hiermee kon men 4 meter links en 4 meter rechts van zich snijden. Als de snijvlakken iets ingedroogd waren en voldoende vastheid gekregen hadden, werden de baggerturven opgebroken, het *ópbrééke van de baggert*, d.w.z. de turfblokken werden om de andere rij opgenomen en neergezet op rijen blokken die

waren blijven staan.

Als de opgebroken blokken voldoende droog waren geworden, werden zij weer op de oude plaats neergezet en dienden zij op hun beurt als basis voor de blokken waarop ze eerst gerust hadden. Na deze bewerking ging men de *baggert van de grónt doe* of opstapelen.

Men stapelde de turven in kruisvorm op en trapsgewijze, het *in krusjielle zitte*, op zo'n manier dat er altijd *verbant* was; de wind moest er door kunnen spelen, zodat de turven vlug droog waren. Als het weer een beetje behoorlijk was, droogden de turven in twee of drie weken, waarna ze klaar waren om naar huis vervoerd te worden. Oe baggerturf werd hoofdzakelijk voor eigen gebruik gestoken en was niet bestemd voor uitvoer. Het *baggert maake* konden de Meijelse mensen naar willekeur doen zonder vergunning, althans voor 1912.

Curiosa in de Peel

DE MOSPLUKKERS

In het begin van deze eeuw waren de *mósplukkers* opvallende figuren in de Peel. Het waren geen peelarbeiders maar voor de peelwerker was het romantisch ieder jaar opnieuw deze lui te zien terugkeren. Ze hoorden bij de Peel zoals het mos erbij hoorde.

Het waren steeds dezelfde families uit Zeeland, dacht Wippe Pier.

Eén keer in het jaar kwamen ze mos plukken. Ze trokken de Peel in en gingen in de *gatter mi watter*, de *pieëlkuule*, staan. Met de *géért*, een paar meter lange stok, brachten

ze het *pieëlmós* op de kant, vooral het gele mos. Daar lieten ze het drogen. In een nabijzijnde schuur ging men het *verwééreke*. Het mos werd in kleine pakjes gebonden van een handdik en 25 à 30 cm lengte. In het midden van ieder pakje werd er een *beesj*, bies, omgebonden. Het pakje was dan klaar voor vervoer naar de *bakkewèèref*, waar het mos moest dienen om tussen de planken van de bakken, houten vierkantige schepen, ter versteviging ingeteerd te worden.

BOEKWEITVERBOUWING OF VEENBRANDCULTUUR

Op het hoogveen viel bijna niets te verbouwen. Om het toch enigszins productief te maken paste men vroeger van circa 1700-1900, voornamelijk in Noord-Duitsland en Noordoost-Nederland de veenbrandcultuur toe om boekweit te verbouwen.

Wippe Pier kende deze cultuur ook in de Peel, vooral in het Zinkske en de Deurnese Peel. In Meijel gebeurde het sporadisch.

In Helenaveen werd de boekweit voor de maatschappij gezaaid. Ze had een aparte man

ervoor die de boekweit zaaide, de *boekkentzèèjer*. In Meijel was één familie die zo bij haar bijnaam genoemd werd: de *Boekkentzèèjer*.

Hoe ging het boekweit verbouwen in zijn werk? Op de *boekkesvèlde* waar de *boekkent* kwam te groeien, werd de bovenste laag met de *pieëlhak ópgetròkke*: men sloeg het veen los tot kluiten moer.

Schranken of sjrèngk

Uit een *vuurkórref*, een ijzeren mand, die tonvormig, was en gemaakt werd van repen bandijzer, *izjere bèènt*, ging men *brökkelkes vuur* over een afstand van 10 à 20 ha *brasse*. Dit noemde men dan het *boekkeslant stooke*. Vlammen deed het veen niet, alleen *ópzulte*. Was het veen opgezult, dan werd de boekweit in de *asse* gezaaid,

boekkent zèèje, door de genoemde boekweitzaaier. De as van de turfkluiten fungeerde als mest voor de boekweit. Van deze boekweit werd *boekkesméél* gemaakt en van dit boekweitmeel werd de *boekkeskoek* bereid, vroeger één van de hoofdgerechten in een agrarische samenleving als Meijel.

Het strooien van het vuur deed men zo dat het veen tegen de wind in brandde: de kluiten brandden dan het fijnste op. De kluiten brandden echter niet in één jaar op. Men deed er wel vijf jaar over, voordat het veen gereed was voor boekweitverbouwing. Na acht cultuurjaren was de grond uitgeput en moest het veen 20 à 25 jaar *braok ligge*.

Het zulten verspreidde een grote walm, de *roeëk*. "*Ut rokt in de Pieël*", zeiden de mensen dan. Men moest terdege ervoor oppassen dat er geen grote veenbranden ontstonden bij deze manier van werken. Met de boekweitcultuur was het gedaan toen de turfstrooiselfabrieken kwamen.

PEELBRAND

Pieëlbrant was iets ergs.

Was het veen droog, dan zultte het veen weg tot op het zand, *het wégzulte*, en soms kwam het vuur 200 meter verder weer naar boven.

De brand ontstond per ongeluk door onweer of roken.

Hij viel bijna niet te blussen. Alleen als het flink regende bijv. bij een *dóndersjoer*,

kon het water in de *holtes* komen te staan. Dan was de brand te stuiten.

Bèèrketèk, berkentakken, werden gebruikt om de brand te smoren, maar het was een primitief en vaak tevergeefs middel. "Heel langzaam slaan". was het devies. Sloeg men hard, dan wakkerde men het vuur eerder aan dan dat men het bluste.

Een ander middel was soms het *teegestooke*: men brandde het vuur tegemoet met een tegenvuur dat men onder controle hield. Om brandgevaar in de zomer te verminderen liet men soms het branden van hei en smelen toe in de lente onder toezicht en met een vergunning.

PLANTENGROEI IN DE PEEL

De Peel werd gekenmerkt door een aparte plantengroei: veenmossen, varens, biezen, wollegras, sparren, smelen en kienhout vorm(d)en onder andere de typische flora van het uitgestrekte Peelgebied. In dit verband wil ik geen specialistische uiteenzetting geven over veenplanten, maar vooral die zaken vermelden die door de gesprekken met Wippe Pier naar boven kwamen.

Nu groeien er veel berken in de Peel

Varens, *paddevaal*, groeiden er veel in de Peel. Kwajongens gingen deze *paddevaal* wel eens plukken, *paddevaal plukke*, om die als tabak te gebruiken bij het roken.

Smeele, het smeelbuntgras, bepaalden voor een deel het aanzicht van de Peel. Het is een stijve, harde grassoort. Vroeger ging men deze smelen snijden, *smeele snéje*, voor de verkoop. Boven de grond werden de smelen afgesneden en vervolgens *sjòngesjut*, zodat de *drèk* eruit was. Dan werden ze in pakjes gebonden. Om ze voor de verkoop duurder te maken stampte men ze op een plank met zand vast, zodat het gewicht toenam. Men verkocht ze immers per kilo. Het snijden deed men met de *kroom*, een soort sikkel. De *smelewortele* werden ook nog productief gemaakt voor bezems, *énne smeelbissem*. Deze was overigens van een slechte kwaliteit, want als hij nat werd, kon men hem niet meer gebruiken. Hij werd dan veel te zacht. Met *beeze*, biezen, matte men stoelen. Op plaatsen waar de turf diep weggestoken was, gooide men een hoop rommel bij elkaar. Dit groeide weer aaneen tot kleine eilandjes, de *òrlande*. Verraderlijk waren ze: uiterlijk stevig, maar erg broos van binnen. Men noemde ze ook wel *lérre woep*: in de zomer waren ze hard als leer maar als men erop ging staan dan 'woeperde' men naar beneden.

De uitgegraven turfgronden welke nu grote plassen vormen, waren de *pieëlvénne*.

Van de *bókhééj* maakte men *hééjbissems*.

Poeze, wollegras, groeiden op de moerasvennetjes.

De *pieëlpuste* zijn knoestige houtblokken. Met deze benaming duidt men het kienhout aan.

Kienhout bestaat uit veel harsbevattende fossiele stonken en boomstammen. Het geeft bij verbranding veel roet af.

Smelen, peelpuist en turfhoopjes

Een *busselke smeele* nam men mee naar huis en men hing het daar aan een spijker op. De harde smelestengels werden als *piepevééger* gebruikt.

Vlokken wollegras in de turf, *kwizzelshaor* of *aawwieverhaor*, werden ook wel verzameld en gingen naar de fabriek voor het maken van turftapijten (een vloerkleed).

FAUNA IN DE PEEL

Het krioelde in het veen van *gewörmt*, ongedierte.

Mugge en *bisbouwele* (steekvliegen) vormden een echte plaag voor de turfsteker.

Over de grond kropen *hééjtisse*, hagedissen, en *slange* o.a. adders en brilslangen.

Kreeg de peelwerker *zékjers* of *vliegende zékjers* (mieren) bij het eten naar binnen, dan kreeg hij het ontzettend *in ut lief*, buikpijn.

De vogels die de turfsteker kende, waren de *vénnepiep*, een vogel met de grootte van een mus, en de *kuuluut*, die met zijn geroep het melancholische karakter van de Peel verhoogt. *Méwe* waren er vroeger nog niet veel, wel *kòrre*, korhoenders.

Voor de turfstecker zal bij zijn zware arbeid de natuurlijke omgeving in de Peel niet op de eerste plaats het onderwerp van zijn aandacht geweest zijn.

Met de turfkar door de Dorpsstraat van Meijel, het is voorbij.

Met dit artikel hoop ik toch nog wat wetenswaardigheden opgediept te hebben uit een verleden dat dichtbij en ook weer veraf is. Het zijn wetenswaardigheden die niet gehaald zijn uit dikke, geleerde, afstandelijke boeken, maar die komen uit het gezonde verstand van een peelwerker die uit de alledaagse praktijk de dingen authentiek wist te vertellen. Wippe Pier is al in 1965 gestorven.

Wat hij deed als peelwerker is volledig historie geworden.

Dat ik dat nog in de jaren zestig heb kunnen vastleggen, is voor mij anno 2012 des te meer reden tot voldoening.

Herman Crompvoets